

2. Методика наукових досліджень в агрономії. Ермантраут В.Р., Бобро М.А., Гопцій Т.І. та ін. Харків: ХНАУ, 2008. 63 с.

УДК 634.75

БІОТЕХНОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ОДЕРЖАННЯ БЕЗВІРУСНОГО САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ СУНИЦІ САДОВОЇ В УМОВАХ *IN VITRO*

Манушкіна Т. М., кандидат с.-г. наук,

Кауль Т.О., здобувачка вищої освіти,

Сирота Н. О., здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

У світовому масштабі суниця садова є основною ягідною культурою. Свіжі ягоди суниці і продукти її переробки постійно користуються великим попитом у населення. Ягоди суниці містять цукри (4,5–13 %), органічні кислоти (0,5–3,8 %), пектин (0,8–1,1 %), вітаміни С (50–120 мг%), В, РР, активні речовини (350–750 мг %), сполуки калію, фосфору, кальцію, натрію, магнію, заліза та інших елементів і є високоякісним дієтичним і лікувальним продуктом. За строками достигання плодів суниця займає перше місце, і, враховуючи можливість її культури у закритому ґрунті (теплицях, тунелях), період споживання ягід можна прискорити і подовжити [1-4].

Суниця садова комерційно вирощується в 76 країнах світу. Згідно зі статистичними даними FAO, лідерами у вирощуванні суниці в світі є США, Німеччина, Китай, Іспанія, Італія і Польща. В Україні у 2023 р. в усіх категоріях господарств загальна площа під культурою становила 8,3 тис. га, з яких 8,0 тис. га – у плодоносному віці. За середньої врожайності у 7,7 т/га обсяг виробництва склав 62,3 тис. тонн. На сільськогосподарських підприємствах площі відповідно становили 1,3 та 1,1 тис. га; врожайність 7,4 т/га, обсяг виробництва 6,6 тис. т [5- 7].

Поряд з інтенсифікацією технологій вирощування наразі гостро стоїть питання вірусних хвороб суниці. Сьогодні у світі ідентифіковано більше ніж 25 вірусів, які вражають насадження суниці у всіх зонах її культивування. У європейській зоні найбільш поширені дві основні групи вірусів, що передаються попелицями та переносяться нематодами. Особлива небезпека вірусних хвороб полягає у зниженні продуктивності рослин, погіршенні якості продукції та у тому, що їх неможливо вилікувати в польових умовах за допомогою будь-яких хімічних засобів захисту чи технологічних заходів [8]. У зв'язку із цим актуальним є дослідження з розробки прийомів одержання безвірусного садивного матеріалу суниці садової в умовах *in vitro*.

Метою даної роботи було розробити технологічні прийоми одержання безвірусного садивного матеріалу суниці садової в умовах *in vitro*.

Дослідження проводили на базі ФГ «Агролайф» Миколаївського району Миколаївської області – філії кафедри землеробства, геодезії та землеустрою та лабораторії біотехнології рослин Миколаївського національного аграрного університету упродовж 2022-2023 рр.

Матеріалом для проведення досліджень були рослини суниці садової *Fragaria x ananassa* Duch. сортів Альба та Мурано.

Як експланти використовували апікальні меристеми розміром 0,2, 0,5 і 1,0 мм. Асептичну роботу проводили в ламінарному боксі КПП-1. Для культивування ізольованих меристем як базове живильне середовище Мурасиге і Скуга (МС). Кислотність середовища доводили до рН 5,5-5,6 з допомогою 0,1н HCl або 0,1н KOH перед автоклавуванням. Живильне середовище автоклаували при температурі 120 °С, тиску 0,8 атм. протягом 20 хв.

На етапі введення апікальних меристем суниці садової у культуру *in vitro* оптимальною є ступінчаста стерилізація із використанням етанолу 70% (40 с), гіпохлориту натрію 1% (5 хв), що забезпечує стерильність 92,5-100,0% експлантів, а їх життєздатність – 80,0-90,0%. Частота регенерації рослин з меристем збільшувалася зі збільшенням їх розміру. При аналізі біометричних показників рослин-регенерантів спостерігалася тенденція до збільшення висоти рослини зі збільшенням розміру експланту, однак при математичній обробці даних достовірна різниця виявлена тільки у сорту Альба. На етапі мультиплікації найбільш інтенсивна проліферація пагонів відбувалася також на живильному середовищі МС, доповненому кінетином 1,0 мг/л та ГК 0,5 мг/л, що забезпечувало найвищий коефіцієнт розмноження – 10,3–12,0. На етапі укорінення мікропагонів найбільш оптимальним виявилось живильне середовище $\frac{1}{2}$ МС, доповнене ІМК 0,5 мг/л + ІОК 0,5 мг/л, на якому частота ризогенезу становила 95,0-100 % та формувалися 3,5-5,2 коренів довжиною 37,5-44,6 мм. Ступінчаста адаптація рослин до умов *in vivo* упродовж 40 діб у кліматичних камерах та дорощування у теплиці забезпечувала вихід саджанців на рівні 85,0–95,0 %.

При проведенні термотерапії оптимальною експозицією термообробки рослин суниці садової в умовах *in vitro* є 10 діб, протягом яких зберігається життєздатність пагонів на рівні 85-90 %.

Для хемотерапії сублетальною визначена концентрація віразолу 20,0 мг/л, оскільки в варіанті з концентрацією препарату 30,0 мг/л спостерігалось значне пригнічення росту рослин та відсутність додаткових пагонів, а також загибель регенерантів на 30-40-й день культивування. Найбільш ефективними для звільнення рослин від вірусів виявилися методи термотерапії та хемотерапії з концентрацією віразолу 20,0 мг/л, при застосуванні яких одержано 95-100 % безвірусних рослин.

Найбільшу кількість здорових рослин можна одержати методом термотерапії *in vitro* – 202,1-262,8 шт. при розмноженні умовної кількості 10 рослин. Під дією хемотерапії з концентрацією віразолу 20,0 мг/л кількість здорових рослин менша на 14,8-22,1 % при кількості оздоровлених вихідних

рослин 100 %, що обумовлено інгібуючою дією віразолу на розвиток мікророслин.

Рівень рентабельності вирощування саджанців методом термотерапії є найвищим і складає у сорту Альба – 206,7 %, у сорту Мурано – 135,9 %. За відсутності термокамери також економічно доцільним є поєднання методу культури апікальних меристем і хемотерапією за використання віразолу (рибавіріну), який забезпечує вихід безвірусних рослин на рівні 100 %, проте дещо пригнічує регенераційні процеси, але також є рентабельним – 110,0-156,7 %.

Впровадження біотехнологічних прийомів одержання оздоровленого садивного матеріалу суниці садової в систему насінництва є економічно доцільним заходом, який дозволяє організувати рентабельне виробництво елітних саджанців і одержувати додатковий прибуток від культивування оздоровлених рослин за рахунок підвищення урожайності, покращення якості продукції, збільшення строку експлуатації плантацій.

Список використаних джерел

1. Галат Л.М. Світовий ринок ягід: сучасні тенденції та перспективи для України. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»: інтернет-журн. № 2, 2021.

URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/78.pdf

2. Карпенко В.П., Бурляй А. П., Буцик Р. М., Майборода В. М. Продуктивність суниці садової за різних технологій вирощування. Збірник наукових праць Уманського НУС. 2019. Випуск 95 Частина 1. С.116-127. DOI:10.31395/2415-8240-2019-95-1-116-127

3. Суниця садова: правильна підготовка та висаджування. URL: <http://agro-business.com.ua/aharni-kultury/item/8903-sunytsia-sadova-pravylna-pidhotovka-ta-vysadzhuvannia.html>

4. Манушкіна Т. М., Самойленко М. О. Економічне значення та екологізація технологій вирощування суниці садової *Fragari × Ananassa Duch*. *Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання плодовоовочевої продукції : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, 17 листопада 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 54-56.

5. Simpson, D.. The Economic Importance of Strawberry Crops. In: Hytönen, T., Graham, J., Harrison, R. (eds) *The Genomes of Rosaceous Berries and Their Wild Relatives. Compendium of Plant Genomes*. 2018. Springer, Cham. DOI:10.1007/978-3-319-76020-9_1

6. FAO. 2021. *World Food and Agriculture – Statistical Yearbook 2021*. Rome. DOI:10.4060/cb4477en

7. Державна служба статистики України. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2021 році. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Удовиченко К. Вірусні хвороби суниці садової. Ягідник. 08.02.2022. URL: <http://www.jagodnik.info/virusni-hvoroby-sunytsi-sadovoyi/>